

Bosanske heroine

Znate, Bosna je nekako pravo čudna zemlja. Ovdje je valjda takvo pravilo da je sve tuđe sveto, a naše smeće i ne valja. Meni se to baš i ne sviđa. Zapravo mi se uopće ne sviđa. Da se razumijemo, nije samo da ne valjaju vlast, sistem, cijene... Ne, ne. Ovdje je „sve ne valja pa tako ni žene“. Tačno mi se želudac okrene kad mi to neko kaže, pogotovo muško. Pa imaš li ti oči? I ja sam žena. Znači ni ja ne valjam, ali eto ti valjaš što me u oči gledaš i vrijeđaš mene, moju sestru, mamu, tetku, drugaricu, profesorice. Čak i vlastitu majku vrijeđaš, nastranu ja i sve moje. A pritom je Ronaldova žena očaravajuća, manekenke, poput Hadid sestara i drugih influencerki sa 15 kilograma plastike gdje god pogledaš, očaravajuće i velika inspiracija svima. One su jake, moćne žene, one mijenjaju svijet. To su žene kojima se treba diviti. Zašto su onda bosanske žene drugačije? Nemojte me pogrešno shvatiti, nemam ja ništa protiv žena koje na svjetskoj sceni postavljaju nerealne standarde. I to je vještina koja se među prekookeanskim svijetom usavršava već skoro sto godina. Nije ni stvar u tome što u Bosni i Hercegovini toga skoro i da nema. Isto kao da osjetim kamenčić u cipeli svaki put kada se ne iskazuje podjednako divljenje našim ženama. Počinje mi se činiti da je priroda našeg naroda da se bosanskohercegovačke žene potcjenjuju.

Medutim, teško je braniti nekoga kada nemate mnogo argumenata. To je upravo ono što sam ja htjela uraditi u svom tekstu ali čak je i meni, *mladoj feministkinji u razvoju*, ponestalo velikih istina o velikim ženama koje bih uz male detalje i još manje strateške neistine pretvorila u interesantnu priču o bosanskim heroinama. Ovo samo jedno i mizerno potvrđuje uvodnu hipotezu, a mene je vlastito neznanje pretvorilo u one koji kriomice uguraju kamenčić u moju cipelu. Osim istraživanja, nije bilo drugog spasa u ovom slučaju. Ipak nije mi trebalo dugo, još jednom krv juri u glavu pa obrazi od stida porumene.

Moja mama je diplomirana inženjerka arhitekture koja je svoj studij započela u opkoljenom Sarajevu. Tako je kuća uvijek bila ispunjena katalozima iz kojih su virile šarene tkanine, apstraktne konstrukcije, najčudniji i najljepši namještaj. Iz jednog od njih jedan dan ispala je slika Grete Ferušić Weinfeld, poznate Jugoslavenke koja je pomogla sagraditi nekad okruženu prijestolnicu moderne Bosne i Hercegovine kada je ona još uvijek bila dio slavne države koja se razvijala pod budnim okom ljubomornih svjetskih sila, među ostalim zahvaljujući i širokoj emancipaciji žena. Iako bi bilo prikladnije pričati o zgradama koje je projektovala, nekako mi je draže govoriti o tome kako je došla u naš život i zašto nam se svima uvukla pod kožu. Osim što je bila *majstorica* svog zanata, koji je također centar porodičnog života u kući jedne dobrinjske porodice, Gretina mladost je zapravo pravi odraz njene hrabrosti i herojstva. Tek nekoliko mjeseci prije Gretinog dvadesetog rođendana, u proljeće 1944. godine, Novim Sadom protutnjile su nacističke trupe koje su mladu Jevrejku, kao i mnoge članove njene porodice odveli u tada širom Evrope poznati pakao na zemlji zvani Auschwitz, „Rad vas oslobađa“. To će biti prvi i posljednji put da je poznata arhitektica prisilno, pod prijetnjom dušmana, napustila svoj dom. Greta na zimu sljedeće godine iz ratnog logora izlazi kao jedini preživjeli član porodice. Ipak, ova bosanska heroína svoju priču pretvara u dugogodišnju uspješnu karijeru prve profesorice na arhitektonskom fakultetu u Sarajevu gdje sa svojim studentima dijeli iskustva iz Beograda i Pariza. Koja je slučajnost da će Greta postati dekan fakulteta 1972. godine, iste godine kada će se u sarajevskoj mahali Jekovac roditi djevojčica koja će taj isti fakultet upisati tek za nekih 20 godina tokom opsade Sarajeva. Kažu da život onim ljudima koji to mogu podnijeti zadaje dvostruke probleme, ili kako to već ide. Valjda je gospođa Greta bila jedna od tih ljudi, pa se tako 1992. godine zadesila u opkoljenom Sarajevu u kojem je ostala punih 1425 dana, koliko je opsada i trajala, te tu ostala do kraja svog života i doživjela duboku starost. Iako nije izvorno jedna od nas, stajala je kao pravi

ponosni Bosanac kojeg vidite na stečku i kazete: „Eh, eno ga ponosan, svoj na svom.“ Tako ja eto mislim da je duh gospođe Grete ipak malo bitniji od lijepih građevina koje je poklonila Sarajevu.

Ne znam da li da kažem nažalost, ali nisam bila jedna od one djece koja nakon prvog susreta sa policajcem kažu: „Ja želim raditi u policiji.“ A nisam bila ni jedna od onih koji su pri prvoj posjeti doktoru bili očarani i od tada sebe za 20, 30 godina zamišljaju isključivo u bijelom mantilu u jednoj od sarajevskih bolnica. Nekima se to neće činiti toliko užasno da zaslužuje upotrebu rijeci nažalost ali ja ću je ipak iskoristiti. *Nažalost*, moji roditelji nikada sa sigurnošću nisu mogli odrediti profesiju kojom ću se baviti pa su na mnogobrojna pitanja komšija i prijatelja uvijek odgovarali da volim matematiku ili da je bitno da sam dobar đak pa pošto mi sve ide kasnije mogu da biram. Kada sam upisala Drugu gimnaziju, čitajući između redaka onoga sto moji profesori stalno govore o blistavoj budućnosti naših generacija u BiH, primijetila sam da se Prirodno-matematički fakultet ponavljao neobično često. Nedavno sam, baš po prilici kako to ide, pročitala članak o jednoj izuzetnoj Hercegovki, naučnici. Među mnogim muškim imenima koja nagovještavaju zastupljenost tri najrasprostranjenije vjere u BiH, na listi osnivača Prirodno-matematičkog fakulteta našle su se čak dvije žene, jedna od njih spomenuta Hercegovka, Smilja Mučibabić. Možda bi joj moji roditelji, da je živa, zahvalili što su škakljiva pitanja o mom budućem studiju sada već manje škakljiva, a na površinu je isplivao neki konačan odgovor. Vjerovatno je i mojoj mami čudno kako sam i ja, kao i ona inspiraciju pronašla u nekome... Ne nekome! Ženi koja je hodala da bih ja mogla trčati. Nakon što sam pročitala obimnu listu Smiljinih naučnih radova i ostvaren akademski uspjeh koji bi onu brkatu gospodu sa liste osnivača vrlo lako mogao postidjeti, biologija je brzo postala centar univerzuma, a moje interesovanje je samo raslo i raslo. Mnoge bosanske heroine u sjeni su muških kolega iako su u fundamentalnim granama nauke bile prve ženske predstavnice. Nije pretjerano bitno da li su sve postigle relevantne napretke kao što je gospođa Smilja, već to što su u tome bile prve ili druge ili, u ostalom izborile se za svoje mjesto. Ja mislim da je Bosna i Hercegovina zemlja heroina. Tu su Greta Ferušić Weinfeld, Smilja Mučibabić, Adelini Paulini Irby (učiteljica), Jasmila Žbanić (rediteljica), Mica Todorović (slikarka i umjetnica), Lana Pudar (plivačica i obaračica rekorda), Zilka Spahić Šiljak (profesorica i doktorica), Ferida Duraković i Adisa Bašić (spisateljice) i mnoge druge. Ako vam se neka od njih posebno dojmila, kao meni profesorica Smilja, istražite o njoj. Vjerujem da ćete se kao i ja postidjeti kako se brzo nađe ponešto o svakoj od njih. Ali Bosanske heroine nisu samo žene sa diplomama koje djevojkama daju vjetar u leđa da se i one okušaju u tome. To su i hrabre majke, majke Srebrenice, vrijedne Hercegovke, domaćice Krajne i sve druge žene koje su kao što je Ferida Durković rekla „ubijene u pojam“.

Pa ipak, nakon što sam navela sve njih, moj favorit je neko za koga se možda mnogi ne bi odlučili. Možda ja puno uplićem svoju porodicu u sve ovo, ali tako se to u Bosni radi. Znae, moj tata je bio borac u ratu, i kao i za bilo koga drugog, to je veoma bitan dio njegovog života. Ponekad od njegovog ljutog pogleda cvijeće vene, a vikanje se prolomi koritom rijeke Dobrinje i sve se čuje eho. Tako moja sestra kaže. Zašto je svima draže spominjati rat i sve što je bilo, a pošten narod koji je za zemlju ginuo pati? To je izgleda boljka svakoga ko je preživio rat, bez toga se ovdje ne može. Ali moj tata je posebno bitan za ovu priču jer je bio član specijalnog odreda policije. Ponekad njegovi saborci pričaju kako je lako onda bilo baciti baš njih lavovima da se bore, a danas na obilježavanje godišnjice dođe jedan od milion političara koje imamo. Međutim, ove godine, u amfiteatru Građevinskog fakulteta orio se glas jedne mlade žene koja je sve prisutne ponovo podsjetila zašto su tu, zbog čega su svoj život prije 30 godina stavili na kocku i za šta su oni, kojih više nema, prinijeli najveću žrtvu poznatu ljudskoj vrsti – vlastiti život. Skromno izgleda, još skromnije o samoj sebi priča. Nije ona tu zbog sebe nego zbog njih, tako i treba uostalom da bude. Prvo sa osmijehom prepričava ratne razgovore sa svojim ocem, a zatim joj se u grlu steže i kao da se kroz kožu

vidi knedla, a ona kroz suze izgovara: „Eto ja ne dam Vaš nam (naum)!“ Političarka, jedna od malobrojnih ako se ne varam, gradonačelnica Sarajeva, Benamina Karić. Ako ćete da budem iskrena, o njoj i ne znam puno, dva puta sam je u životu čestito vidjela zato i kažem da je moj odabir poprilično neočekivan. Pa ipak ne mogu da se sjetim kada je moj tata posljednji put plakao, ali znam da tog dana, nakon tog govora sigurno jeste.

I tako eto. Sve su one heroine, bosanske heroine. Ne zbog diplome ili svojih djela, nego duha bosanske žene koja je ubijena u pojam i kojoj se titula oduzima. Baš sve su one heroine.

Škola: Druga gimnazija Sarajevo

Učenica: Hena Rahmanović, IV razred

Profesorica: Nermana Imamović